

УДК 631.115.8:658.114.7

КООПЕРАЦІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ – ЕФЕКТИВНИЙ РОЗВИТОК

О.С.Карєба, здобувач

Миколаївський державний аграрний університет

Висвітлено доцільність кооперативних формувань різних типів. Виявлено існуючі недоліки і запропоновано дійові заходи щодо їх усунення.

Ключові слова: *сіськогосподарська кооперація, сервісні формування, аутсорсінг.*

У сучасних умовах, коли досить значна частина сільськогосподарських підприємств знаходиться у кризовому стані, все більшого значення набуває ефективний розвиток кооперації, необхідність якої обумовлена насамперед недостатністю бюджетної підтримки діяльності товаровиробників та відсутністю у них належних сум власних коштів. Саме сільськогосподарська кооперація дає можливість найбільш ефективно використовувати переваги як великого, так і дрібного господарювання, забезпечуючи при цьому одержання синергетичного ефекту.

Проблемою розвитку кооперації займалися і займається нині певна кількість науковців, серед яких: М.Туган-Барановський, А.Чаянов, О.Крисальний, М.Малік, В.Зіновчук, О.Онищенко, П.Саблук, В.Юрчишин, О.Горбонос, Н.Павленчик та ін. Але, незважаючи на це, далеко не всі пов'язані з нею питання є до кінця вирішеними. Метою даної статті є обґрунтування необхідності розвитку різних видів кооперації, її значимості та визначення дійових заходів щодо прискорення кооперативних процесів і підвищення їх ефективності.

Як справедливо вважає О.В. Горбонос [1], відродження і розвиток кооперації в Україні на основі тісного взаємозв'язку теорії з науковим прогнозом і апробацією розробок на практиці є важливим поступом вперед у вирішенні проблем заміни існуючих організаційно-економічних і правових відносин та структурної перебудови сільського господарства.

Слід вказати, що різноманітні кооперативні формування поділяють на 3 групи: виробничі, обслуговуючі і комбіновані. Стосовно сільськогосподарських структур перші з них можуть бути рослинницькими, тваринницькими і переробними. Друга група включає цілу мережу сервісних формувань – поставальницьких, збутових, технічного обслуговування, будівельних, кредитних тощо. Комбіновані ж кооперативи, по суті, є комплексними одиницями, які мають і виробничі, і обслуговуючі складові.

Кооперація широко використовує дрібні форми господарювання, активно підтримує малі та середні за розмірами підприємства, є основою формування і функціонування відповідних організаційно-правових структур вертикального та горизонтального типів. Вона робить виробництво масштабним і забезпечує досягнення спільної мети – одержання на одиницю затрат максимум кінцевого продукту. Саме кооперація дозволяє забезпечити захист інтересів товаровиробників.

Практично в усіх країнах ЄС простежуються три рівні організаційної ієрархії кооперативних формувань: місцевий, регіональний, національний. Останніми роками в західноєвропейському регіоні набуває дедалі більшого поширення міжнародна кооперація. Вона функціонує в Італії, Греції, Німеччині та Франції, а кількість сільськогосподарських товаровиробників, охоплених кооперацією у країнах ЄС, найбільша в Німеччині, Австрії та Італії [1]. Слід зазначити, що така форма співробітництва, як галузева кооперація, у західноєвропейських країнах найбільш поширення серед виробників молока, м'яса, зерна, овочів та фруктів, а також у сфері матеріально-технічного постачання.

Серед фермерів, які займаються тваринницькою галуззю, набула поширення така форма кооперації, як торгівля тваринами через кооперативні аукціони, значення якої постійно зростає, зокрема, в Бельгії, Нідерландах і Великобританії [2]. У зарубіжній практиці широко використовуються такі прогресивні форми ефективного застосування сільгосптехніки: ко-

оперативи, мехзагони, товариства із спільного використання технічних засобів, машинно-технологічні станції, різноманітні формування з прокату та оренди засобів виробництва.

Наприклад, у Франції одержали розвиток кооперативи по спільному використанню техніки, які обслуговують більш ніж 25% фермерських господарств. В них зосереджено 1/3 парку зерно – і кормозбиральних комбайнів, трактори підвищеної потужності. Вони здійснюють обробіток ґрунтів, внесення мінеральних добрив, меліоративні роботи та ін. Найважливіша в них техніка знаходиться частково у колективній і частково – у приватній власності членів кооперативу. Виконання технічних робіт здійснюється згідно з графіком, складеним відповідно до замовлення членів кооперативу. Розцінки за використання техніки і надані послуги затверджуються на зборах членів кооперативу [3].

У США державною підтримкою користуються не тільки обслуговуючі, а і виробничі кооперативи. Наприклад, кооперативу **Riceland Foods** із Арканзаса в 2002р. було надано максимальну суму субсидій – 110 млн дол. І це не є випадковим, бо цей кооператив є одним із найбільших виробників аграрної продукції в країні. В ньому працює 9 тисяч робітників [4].

Говорячи про виробничі кооперативи, слід вказати, що для них, як і для інших підприємств з колективною формою господарювання, характерна та ж сама кооперація праці, бо відносини кооперативної власності не одержали в них належного розвитку. На жаль, приклади успішного функціонування кооперативних структур виробничого типу поки що не мають в Україні масового характеру. Досить значна частина господарств несе збитки.

Сучасними організаційними формуваннями, які відповідають ринковим умовам, є і внутрішньогосподарські кооперативи. При їх створенні досягається самостійність первинних колективів. Вони мають власні виробничі фонди і формують свої взаємовідносини на основі зацікавленості в результатах виробництва.

Як вже вказувалося вище, однією з поширених у світі груп кооперативів є обслуговуючі, створення яких частіш за все не потребує значних додаткових витрат. Однак, на жаль, сільгоспвиробники на практиці не використовують наявні можливості для реалізації своїх інтересів через спільні дії. Позитивно, що розподіл прибутку в обслуговуючому кооперативі відбувається залежно не від розміру паю члена кооперативу, а виходячи з наслідків господарських операцій, що здійснив кооператив.

Як свідчить практика, розподіл кінцевого результату діяльності обслуговуючого кооперативу може здійснюватися шляхом: 1) створення резервного фонду (необхідного як для покриття можливих збитків, так і як джерела вільних коштів); 2) здійснення кооперативних виплат (повернення членам коштів, отриманих кооперативом понад собівартість наданих послуг або надбавки до попередньо встановлених цін реалізації продукції членів кооперативу).

Загальна кількість обслуговуючих аграрну сферу АПК нашої країни кооперативів, на жаль, є нестабільною і єдиної закономірності в її зміні немає. Зокрема, на початок 2006 р. в ній нараховувалася 1040 таких структурних формувань, у 2007 р. – 1056, 2008 р. – 936, 2009 р. – 1123. Але порівнюючи останній рік з попередніми, слід вказати, що в ньому число сервісних формувань все ж збільшилося. Причому, із загальної кількості зареєстрованих у ньому обслуговуючих кооперативів припадає на міжрайонні – 0,9, районні – 34,7 і місцеві – 64,6%. Тобто, переважають місцеві обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи, що, на наш погляд, є позитивним явищем. В умовах ринкової економіки доцільно сформувати принципово нову систему виробничого обслуговування сільгосптоваровиробників, покликану забезпечити економніше використання коштів та майна.

З метою стабілізації і розвитку виробничого потенціалу ремонтно-обслуговуючої бази АПК і задоволення потреб сільських товаровиробників в послугах технічного сервісу необ-

хідно зупинити процес руйнування і перепрофілювання сервісних підприємств. В сфері технічного сервісу необхідно розвивати: **1)** допродажне обслуговування та обслуговування в період продажу техніки (розбирання машин, обкатка, придання їм товарного вигляду, доставка споживачу, його навчання правилам експлуатації техніки); **2)** постачання запасних частин, ремонтних та паливно-мастильних матеріалів; **3)** технічне діагностування та обслуговування (регульовальні операції, заміна експлуатаційних рідин, усунення відказів в період використання, ремонт вузлів, агрегатів та повнокомплектних машин); **4)** оренда, прокат і лізинг техніки; **5)** маркетингові послуги споживачам технічних засобів; **6)** навчання та перепідготовка кадрів.

Для забезпечення належного обслуговування сільгосптоваровиробників доцільно: на базі наявних в адміністративних районах ремонтно-технічних підприємств сформувати фірмові дилерські пункти провідних машинно-будівельних заводів, які забезпечуватимуть належним сервісом поставлені ними технічні засоби протягом всього терміну їх служби; забезпечувати регіональні ремонтно-технічні підприємства необхідним для ремонту техніки сучасним технологічним і діагностичним обладнанням, складами запасних частин і кваліфікованими інженерно-технічними кадрами; створювати спеціалізовані цехи по відновленню деталей і вузлів сільгоспмашин; великим підприємствам, які спеціалізуються на ремонті складної техніки, надавати дієву державну підтримку тощо.

Слід вказати, що діючими обслуговуючими кооперативами організовано Національну спілку сільськогосподарських кооперативів України (НССКУ), яка акумулює інтереси своїх членів і відстоює їх права. Одним із її статутних завдань є надання консультаційної та юридичної допомоги своїм членам.

На нашу думку, на увагу заслуговує «аутсорсинг» – передача організацією певних функцій на обслуговування іншій компанії, що спеціалізується у відповідній області. На відміну від послуг сервісу й підтримки, що мають разовий, епізо-

дичний, випадковий характер та обмежених початком і кінцем, на аутсорсинг передають функції з професійної підтримки безперервної працездатності окремих систем та інфраструктури на основі тривалого контракту (не менше 1-2 років). Принцип «аутсорсинга»: залишаю собі тільки те, що можу робити краще за інших, передаю зовнішньому виконавцю те, що він робить краще за інших [5].

Вважаємо, що кооперативна форма господарювання повинна зайняти важливе місце в піднесенні національної економіки, бо в умовах конкуренції більшість сільськогосподарських товаровиробників самостійно не в змозі протистояти посередницькому бізнесу. Враховуючи вказане, держава покликана забезпечити законодавчу підтримку і регулювання діяльності кооперативних формувань. В Україні доцільно створювати кооперативи власників земельних паїв, які відповідатимуть усім вимогам, потребам та інтересам селян.

Поширення та підвищення ефективності функціонування обслуговуючих кооперативів дозволить покласти в основу формування аграрного ринку ініціативу самих сільгосптоваровиробників, які за таких умов стають не просто клієнтами, а і співвласниками підприємств, що надають йому необхідні послуги на неприбутковій основі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зіновчук. — К.: Логос, 2001. — 380 с.
2. Наконечна К. В. Розвиток сільськогосподарської кооперації в умовах ринкової трансформації економіки України / К. В. Наконечна // Науковий вісник Національного аграрного університету. — 2006. — № 102. — С. 319-323.
3. Ермалаєва М. В. Про кооперування фермерських господарств / М. В. Ермалаєва, Ю. Д. Скиданенко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2004. — № 2, Т. 2. — С. 127—131.
4. Саблук П. Т. Основні напрями розроблення стратегії розвитку агропромислового комплексу в Україні / П. Т. Саблук // Економіка АПК. — 2004. — № 12. — С. 3—15.
5. Юшин С. О. Аусорсинг і дорадництво в аграрному секторі економіки / Юшин С. О., Брусенко М. А., Повна С. В. // Агроінком. — 2007. — № 9-10. — С. 32—35.